

Tomasz Bojanowski, Łukasz Sitkowski, Karol Rogala,
Maria Szczekało, Wiktoria Zwolińska

Sprawozdanie z V Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Dziecko w procedurach prawnych” (Warszawa, 17.05.2024 r.)

*Report from the 5th National Scientific Conference entitled
“Child in legal procedures” (Warsaw, 17 May 2024)*

1. Wprowadzenie

Dnia 17.05.2024 r. odbyła się V Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Dziecko w procedurach prawnych”, zorganizowana przez Koło Naukowe Prawa Karnego Procesowego oraz Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego, działające przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Dziecko, jako szczególny podmiot objęty opieką i ochroną państwa, jest szczególnie uwzględniane przez ustrojodawcę w art. 72 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W procesach prawnych dziecko może występować w różnych rolach, takich jak pokrzywdzony, sprawca, świadek czy uczestnik postępowania. Nie wyczerpuje

Mgr Tomasz Bojanowski jest doktorantem w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie na Wydziale Prawa i Administracji przy Katedrze Postępowania Karnego, Polska, ORCID: 0000-0001-8294-0968, e-mail: tomaszbojanowski@gmail.com

Mgr Łukasz Sitkowski jest doktorantem w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie na Wydziale Prawa i Administracji przy Katedrze Ochrony Praw Człowieka i Prawa Międzynarodowego Humanitarnego, Polska, ORCID: 0000-0002-4659-3652, e-mail: lukassitkowski@interia.pl

Karol Rogala jest studentem na Wydziale Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska, ORCID: 0009-0001-9202-2500, e-mail: karol.rogala22@gmail.com

Maria Szczekało jest studentem na Wydziale Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska, ORCID: 0009-0005-6997-7113, e-mail: szczekalomaria@gmail.com

Wiktoria Zwolińska jest studentem na Wydziale Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska, ORCID: 0009-0002-4594-418X, e-mail: wiktoriazwolińska.02@gmail.com

Data zgłoszenia tekstu przez autorów: 10.07.2024 r.; data zaakceptowania do publikacji: 2.09.2024 r.
Materiał nierecenzowany.

to jednak wszystkich sytuacji, w których może brać ono udział w postępowaniu. Ze względu na specyficzne potrzeby dzieci prawodawca dostosował procedury, aby minimalizować dyskomfort związany z kontaktem z wymiarem sprawiedliwości. W postępowaniach karnych wprowadzono przyjazne tryby przesłuchań, a w postępowaniach cywilnych – wysłuchanie dziecka poza salą sądową. Także prawo administracyjne uwzględnia możliwość jego uczestnictwa w procedurze. Często głos dziecka jest kluczowy dla rozstrzygnięcia sprawy, zatem jego udział istotnie wpływa na poprawę funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Nie można pominąć nowych rozwiązań w polskim systemie prawnym, takich jak tzw. ustawa Kamilka, czyli nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (której współautorem jest Rzecznik Praw Dziecka Monika Horna-Cieślak), oraz nowy tryb przesłuchania w postępowaniu karnym, określony w art. 185e Kodeksu postępowania karnego, znany jako tryb przesłuchania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Z powyższego wynika, że debata nad pozycją i rolą dziecka w procedurach prawnych jest niezbędna. Właśnie dlatego została zorganizowana kolejna – już piąta – edycja tej konferencji.

W roli prelegentów wystąpili studenci, doktoranci, praktycy oraz nauczyciele akademicy, co umożliwiło przedstawienie tematu z różnych perspektyw: międzynarodowej, konstytucyjnej, administracyjnej, cywilnej, karnej oraz interdyscyplinarnej. Dyskusja została podzielona na pięć paneli studenckich i panel ekspercki. Publiczność mogła wysłuchać referatów dotyczących następujących kwestii: „Dziecko w przedmiocie prawa rodzinnego”, „Standardy ochrony małoletniego oraz mechanizmy zapobiegania przemocy domowej”, „Dziecko w procedurze karnej”, „Dziecko w postępowaniach” i „Współczesne problemy ochrony praw dziecka”.

2. Panel ekspercki

Moderatorem panelu eksperckiego była Wiceprezes Koła Naukowego Prawa Konstytucyjnego UKSW **Maria Szczekało** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Mówcy poruszyli wieloaspektowość tematyki praw dziecka, jego podmiotowości i udziału w postępowaniach przed sądami.

Jako pierwszy głos zabrał **ks. dr hab. Zbigniew Babicki, prof. UKSW** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). W wystąpieniu „Idea dobra dziecka jako ważna kategoria pedagogiczna w świetle praw dziecka” zwrócił uwagę na to, że dziecko jak każdy człowiek jest właścicielem oznaczonych praw i wolności, których źródłem jest godność, zwana również człowieczeństwem. Prelegent przywołał autorytety wybitnych pedagogów – Janusza Korczaka oraz Józefa Babickiego – i mówił o wpływie wychowania na kształtowanie moralnych postaw u dzieci. Jednocześnie zaznaczył, że wadliwa opieka może skutkować społecznym ubezwłasnowolnieniem dziecka. Akcentując definicję idei dobra dziecka, wskazał na zbieżność z ideą wychowania i dobrem społecznym.

Następnie radca prawny **Paulina Masłowska** (Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę) w referacie „Wdrażanie standardów ochrony małoletniego na przykładzie

placówek medycznych” zaprezentowała aspekty praktyczne wprowadzonych ustawą z 28.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (tzw. ustawa Kamilka) standardów ochrony małoletniego, które zobowiązują podmioty pracujące z dziećmi do posiadania określonych procedur i zasad postępowania, by podnieść poziom ochrony małoletnich. Według badań Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę aż 66% dzieci doświadczyło przemocy rówieśniczej, a 32% – przemocy w rodzinie. Te same badania wykazały, że tylko 11% dzieci w przypadku zaistnienia wobec nich przemocy zwróciłoby się do psychologa. Na standardy ochrony małoletniego składają się następujące elementy: zasady bezpiecznych relacji między personelem a dzieckiem, procedury dotyczące podejmowania interwencji, sposób dokumentacji zdarzeń oraz procedury szkoleniowe dla personelu. Standardy powinny być żywe – dokument powinien określać częstotliwość jego aktualizacji.

Jako trzecia głos zabrała **dr hab. Katarzyna Roszewska, prof. UKSW** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). W wystąpieniu „Dziecko w procedurach prawnych – prawa dziecka z niepełnosprawnościami” zwróciła uwagę na to, że w przypadku dzieci z niepełnosprawnościami temat ten można analizować dwutorowo: w pierwszym ujęciu rozważać ich rolę w postępowaniu (jako pokrzywdzonego, uczestnika, sprawcy), uwzględniając dostępność i sposób dostosowania procedury do ich potrzeb, a w drugim – zastanawiać się nad statusem dziecka w kontekście jego niepełnosprawności i jego permanentnej obecności w postępowaniach. W referacie wprowadzono również bardzo ważne rozróżnienie, powołując się na model biopsychospołeczny niepełnosprawności, wskazując na zjawisko społeczne, ale jednocześnie zachowując indywidualne podejście do potrzeb każdej osoby. Prelegentka zreferowała najważniejsze problemy osób z niepełnosprawnościami w procedurach oraz wskazała na potrzeby zmian i doprecyzowania przepisów, co uwzględniłoby czynnik społeczny i zmianę postrzegania niepełnosprawności.

W wystąpieniu „Sytuacja prawna małoletniego dziecka w postępowaniu rozwodowym jego rodziców na przykładzie art. 216(1) KPC” radca prawny **dr Daniela Wybrańczyk** (Kancelaria Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, Uniwersytet SWPS) przedstawiła wyniki badań dotyczące ochrony dobra dziecka w sprawach o rozwód jego rodziców. Celem badania było wskazanie, czy jest możliwe, by odseparować małoletniego od konfliktu rodziców w toczącym się postępowaniu, oraz jak wygląda w praktyce wykorzystanie mechanizmu służącego ochronie małoletniego. Na podstawie wyników wykazano, że obecnie przepisy nie realizują zamierzonego celu i istnieje potrzeba wprowadzenia dodatkowych elementów ochrony dziecka. Prelegentka wskazała również na aspekty wysłuchania dziecka przez sąd przeprowadzanego na podstawie art. 216¹ Kodeksu postępowania cywilnego oraz ewentualne zagrożenia i konieczność dalszego doprecyzowania przepisów.

Panel zakończyło wystąpienie adwokat **Karoliny Marszałek**, Przewodniczącej Sekcji Praw Dziecka przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Warszawie. W referacie „Piecza zastępcza – zagadnienia praktyczne i proceduralne” wyłuszczyła obecne problemy dotyczące sprawowania opieki nad małoletnim w przypadku niemożności

jej wykonywania przez rodziców oraz zagadnień pieczy naprzemiennej w miejscu zamieszkania dziecka, woli i wysłuchania dziecka w sprawie. Wskazała na pozytywne i negatywne przesłanki ustanowienia pieczy naprzemiennej oraz wyjaśniła – na podstawie praktycznych przykładów – ich zastosowanie i znaczenie w orzeczeniach wydawanych przez sąd.

3. Panel I „Dziecko w przedmiocie prawa rodzinnego”

W pierwszym panelu studenckim prelegenci podzielili się swoimi przemyśleniami dotyczącymi pozycji prawnej dziecka w systemie prawnym i w rodzinie oraz instytucji mających na celu chronić interes i dobro dziecka. Moderatorem panelu była **Maria Wyszynska-Dawgul** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie).

Panel otworzyła **Maria Szczekało** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), odpowiadając na pytanie „Kim jest dziecko? – o sytuacji prawnej dziecka nienarodzonego na gruncie prawa polskiego”. Prelegentka w pierwszej części referatu przedstawiła definicje legalne „dziecka” zawarte w art. 1 Konwencji o prawach dziecka i art. 2 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka oraz dokonała analizy porównawczej zakresów obu definicji. Postawiła tezę, że oba akty prawne przyznają dziecku poczętemu status dziecka, a w związku z tym obejmują ochroną również fazę prenatalną rozwoju człowieka. Podkreśliła, że prawa wynikające z art. 30 i 72 Konstytucji RP przyznane są również dzieciom poczętym. W drugiej części wystąpienia prelegentka przytoczyła fragmenty przepisów z Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, Kodeksu cywilnego, ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz Kodeksu karnego, które odnoszą się do pozycji prawnej dziecka poczętego nienarodzonego. W każdym przypadku przedstawiła również tematy wywołujące spór w doktrynie, które powodują trudność w jednoznacznym określeniu praw i wolności tego podmiotu. Na zakończenie prelegentka podkreśliła istnienie definicji legalnej dziecka w systemie prawnym, a także istnienie regulacji dotyczących dziecka poczętego w innych aktach prawnych. Wykład miał na celu pobudzić słuchaczy do dalszej refleksji i samodzielnego pogłębienia wyszczególnionych tematów.

Jako druga wystąpiła **Julia Oliszewska** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) z prelekcją pt. „Władza rodzicielska małoletnich rodziców”. Referat dotyczył analizy problematyki partycypacji rodziców, którzy nie posiadają pełnej zdolności do czynności prawnych, w życiu ich dziecka. Przedstawione zostały przepisy regulujące realizację pieczy nad osobą dziecka, jego majątkiem oraz kwestię wychowania i kontaktów z dzieckiem w sytuacji, gdy ustanowiono nad nim opiekę, a także kiedy ów małoletni będzie mógł pełnić władzę rodzicielską nad swoim dzieckiem. Powołując się na wyniki statystyk oraz patrząc przez pryzmat Konstytucji RP oraz Konwencji o prawach dziecka, prelegentka zakreśliła problem badawczy. Natomiast w dalszej części zaprezentowała autorski prototyp instytucji „warunkowej władzy rodzicielskiej”, która polegałaby na tym, że małoletnim rodzicom sąd

przyznawałby władzę rodzicielską pod pewnymi warunkami oraz z obowiązkową kontrolą przebiegu jej sprawowania.

Jako trzecia głos zabrała **Angelika Terlecka** (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie), prezentując temat „Dziecko w procesie rozwodu rodziców. Prawne aspekty i rola Opiniodawczych Zespołów Sądowych Specjalistów w kwestii dobra dziecka”. Prelegentka podkreśliła, że rozwód wiąże się nie tylko z trudnymi przeżyciami dziecka, ale również niejednokrotnie z procedurą, która destrukcyjnie wpływa na wszystkie relacje wewnątrzrodzinne. Dzieje się tak szczególnie wtedy, gdy oboje rodzice są ze sobą w konflikcie i nie mają możliwości ustalenia, kto będzie sprawował opiekę nad dzieckiem, przy kim ono pozostanie itd. W odpowiedzi na postawiony problem A. Terlecka zaprezentowała instytucję Opiniodawczych Zespołów Sądowych Specjalistów (dalej OZSS), których zadaniem jest zbadanie potrzeb dziecka, sytuacji rodzinnej i wydanie opinii na temat dalszej opieki nad dzieckiem po rozwodzie rodziców. Opinia ta pomaga sądowi podjąć decyzję o losach dziecka. Studentka przedstawiła sposób działania OZSS, przebieg rozmowy i sposób przygotowania zespołów do rozmowy z dzieckiem często na bardzo trudne tematy. Wskazała również na wady instytucji, takie jak braki kadrowe.

Następnie **Oliwia Szponar** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) podzieliła się swoimi refleksjami, wygłaszając referat „Dobro dziecka jako negatywna przesłanka rozwodu”. Na wstępie zaznaczyła fundamentalną rolę przesłanki dobra dziecka w systemie prawa rodzinnego, jako czynnika równoważącego interesy małżonków z potrzebami dzieci. Dokonała analizy przesłanki pod kątem takich czynników jak wiek dziecka czy poziom wrażliwości, które sąd musi brać pod uwagę przy ocenie dobra dziecka. Podkreśliła, że ze względu na rolę przesłanki jako kluczowego czynnika uwzględnianego przez sądy przy ocenie dobra dziecka w sytuacji rozwodu należy każdy przypadek poddawać wnikliwej analizie z poszanowaniem nadrzędnych potrzeb i praw małoletnich. Tezy przedstawione w wystąpieniu zostały poparte przykładami orzeczniczymi, które miały na celu zilustrować różnorodność sytuacji rodzinnych i decyzji sądowych w kontekście dobra dziecka.

Panel pierwszy zakończył się wideotransmisją z udziałem **Julii Mikanowicz** i **Patryka Jankowskiego** (Uniwersytet Szczeciński) pt. „Rola wysłuchania małoletniego w postępowaniu o pozbawienie władzy rodzicielskiej”. W przeciwieństwie do stwierdzenia stabilnej sytuacji życiowej i majątkowej, zdaniem prelegentów, wysłuchanie małoletniego powinno być uznawane za bardziej miarodajne, gdyż dostarcza cennych spostrzeżeń z punktu widzenia dziecka, jako poszkodowanego lub świadka sytuacji mających miejsce pod jego adresem zamieszkania, oraz pozwala uwzględnić jego wolę. Będzie to więc wskazywane jako najważniejsza przesłanka do pozbawienia władzy rodzicielskiej bądź jej ograniczenia. Nie można zapominać również o tym, że wysłuchanie dziecka jest równoznaczne z przesłuchaniem w charakterze świadka. Interesującą część prelekcji stanowiło przedstawienie incydentalnych sytuacji opartych na konkretnych stanach faktycznych, w których wysłuchanie małoletniego jest niemożliwe z uwagi na jego wiek lub stan zdrowia, przy jednoczesnej konieczności natychmiastowego podjęcia decyzji w sprawie pozbawienia władzy rodzicielskiej.

Potencjał zawarty w instytucji wysłuchania może pozwolić na wykrycie przemocy w rodzinie, a także przypadków manipulacji dzieckiem przez rodzica. Postulatami *de lege ferenda* było wprowadzenie rozwiązań mających zapewnić większy komfort psychiczny dzieci w trakcie procedury wysłuchania.

4. Panel II „Standardy ochrony małoletniego oraz mechanizmy zapobiegania przemocy domowej”

Drugi panel studencko-doktorancki konferencji dotyczył standardów ochrony małoletniego oraz mechanizmów zapobiegania przemocy domowej, co stanowiło temat wiodący tegorocznej konferencji. Moderatorem panelu była Prezes Koła Naukowego Prawa Karnego Procesowego Wydziału Prawa i Administracji UKSW **mgr Julia Starybrat**.

Pierwsze wystąpienie zatytułowane „*Novum* legislacyjne czy zapóźnione zmiany w prawie?” przedstawił **Szymon Nieznański** (Uniwersytet Warszawski). Skupił się on na efektach przyjętej ustawy z 28.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, określanej jako „ustawa Kamilka”. Jednym z nich było przyjęcie Krajowego Planu Przeciwdziałania Przestępstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich na lata 2023–2026 przez Radę Ministrów w październiku 2023 r. W marcu 2024 r. Minister Sprawiedliwości ogłosił nabór do zespołu doradczego. Prelegent zwrócił uwagę na to, że powyższa nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego miała charakter następczy wobec tragicznych konsekwencji stanu faktycznego.

Drugi referat, pt. „Standardy ochrony małoletnich zgodnie z ustawą Kamilkową” przedstawiły **mgr Wanda Sielewicz** (Uniwersytet Warszawski) oraz **mgr Karolina Wyszynska** (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Szczególną uwagę zwróciły na wprowadzony w wyniku ustawy z 28.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw art. 22b ustawy z 13.05.2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich, dotyczący standardów ochrony małoletnich. Podkreśliły, że standardy muszą być dostosowane do charakteru oraz rodzaju placówki lub wykonywanej działalności. Ponadto podmioty zobligowane do wprowadzenia standardów ochrony małoletnich mają obowiązek co najmniej raz na 2 lata dokonywać oceny standardów w celu zapewnienia ich dostosowania do aktualnych potrzeb oraz zgodności z obowiązującymi przepisami. Za niewdrożenie standardów ochrony małoletnich ustawa przewiduje sankcje wobec podmiotów zobowiązanych.

Trzecie z kolei wystąpienie, zatytułowane „Nowe obowiązki dla organizacji pozarządowych wynikające z tzw. ustawy Kamila”, zaprezentowała **mgr Joanna Kozłowska** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Podkreśliła, że ustawa z 28.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw nakłada obowiązek wdrożenia standardów ochrony małoletnich na podmioty zarówno publiczne, jak i prywatne, mające kontakt

z dziećmi, w tym fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje pozarządowe pracujące z dziećmi i dla dzieci. Szczególnie widoczne jest to w konsekwencjach funkcjonowania organizacji pozarządowych, zwłaszcza w kontekście prowadzenia wolontariatu z uczestnictwem dzieci.

„Wdrażanie «ustawy Kamilka» w praktyce na przykładzie Związku Harcerstwa Polskiego” to temat kolejnego referatu, zaprezentowanego przez **Aleksandra Panasiuka** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Przepisy „ustawy Kamilka” znacznie rozszerzyły obowiązki podmiotów związanych m.in. z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem i rozwojem małoletnich. Prelegent zwrócił uwagę szczególnie na podmiot zobowiązany, jakim jest Związek Harcerstwa Polskiego. Co ważne, zdaniem A. Panasiuka, wprowadzone standardy stanowią unikat na skalę Polski, bowiem zostały wdrożone zgodnie ze standardami ochrony systemu Rady Europy oraz standardem „Safe From Harm” obejmującym ponad 57 milionów skautów w 174 organizacjach krajowych z całego świata.

Ostatnie wystąpienie w tym panelu przedstawili **Jakub Cieśla** i **Zuzanna Kaszubowska** (Uniwersytet Szczeciński), prezentując temat „Wysłuchanie małoletniego dziecka w Kodeksie postępowania cywilnego w kontekście nowelizacji z 15 lutego 2024 r.”. Referenci porównali obecne regulacje ze stanem prawnym przed nowelizacją, która weszła w życie 15.02.2024 r. Wśród kryteriów oceny prelegenci zwrócili uwagę na realizację prawa do sądu zawartego w art. 45 Konstytucji RP oraz na kodeksowe pojęcie „dobra dziecka”, stanowiące swoistą klauzulę generalną. Zdaniem autorów referatu nowelizacja ma na celu zmniejszenie liczby czynników stresogennych i poprawę komfortu psychicznego podczas wysłuchania dziecka. Uwidaczniają to obecne unormowania dotyczące odpowiedniego miejsca przeprowadzenia czynności, obecności psychologa, sporządzenia notatki urzędowej i obowiązku udokumentowania przyczyn ewentualnego odstąpienia od czynności wysłuchania.

5. Panel III „Dziecko w procedurze karnej”

Trzeci panel, moderowany przez Wiceprezesa Koła Naukowego Prawa Konstytucyjnego **Paulinę Czarnynogę** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), rozpoczął się wystąpieniem **mgr. Tomasza Bojanowskiego** (Szkola Doktorska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), zatytułowanym „Ochrona małoletniego w procesie karnym na podstawie art. 185e k.p.k.”. Referat poświęcony został analizie przepisów wprowadzonych w ramach dużej nowelizacji znanej jako „ustawa antyprzemocowa 2.0”. Doktorant skupił się na ocenie dotychczasowego katalogu czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym, a następnie przeszedł do szczegółowej analizy nowej czynności sądu, jaką jest specjalny tryb przesłuchania zgodnie z art. 185e Kodeksu postępowania karnego. Zdaniem prelegenta nowelizacja zasługuje na pozytywną ocenę, ponieważ w znaczący sposób przyczynia się do uczynienia wymiaru sprawiedliwości bardziej przyjaznym dla osób wykluczonych. Wystąpienie stanowiło przyczynek do szerszej dyskusji na

temat potrzeby zmiany modelu sądowej kontroli postępowania przygotowawczego oraz określenia roli organów uczestniczących w tym stadium postępowania.

Następnie **Anna Czeczun** i **Zuzanna Trepka** (Uniwersytet Szczeciński) wygłosiły referat pt. „Wykładnia rozszerzająca na niekorzyść sprawcy małoletniego”, dotyczący analizy stosowania przepisów prawnych w postępowaniach sądowych z udziałem małoletnich, ze szczególnym uwzględnieniem przestępstw określonych w art. 10 § 2 Kodeksu karnego. Przedstawiły dwa główne nurty interpretacyjne w doktrynie. Pierwszy nurt polega na szerokiej wykładni tego przepisu, włączającej formy takie jak sprawstwo kierownicze, podżeganie, pomocnictwo czy usiłowanie. Taka interpretacja, zdaniem zwolenników tej teorii, prowadzi do rozszerzenia zakresu odpowiedzialności na niekorzyść małoletnich sprawców. Drugi nurt doktryny to przeciwstawienie się tej szerokiej wykładni, gdyż jest ona sprzeczna z literalnym brzmieniem przepisu i intencją racjonalnego prawodawcy, który wyraźnie wskazał konkretne przestępstwa w zamkniętym katalogu. Według tego podejścia rozszerzająca wykładnia przepisu jest niezgodna z zasadą pewności prawa i może prowadzić do niejednorodności orzecznictwa. Autorki przeanalizowały oba stanowiska, prezentując argumenty za i przeciw każdej interpretacji. Podkreśliły, że różnice w wykładni prowadzą do trudności w stosowaniu prawa przez sędziów.

Jako kolejni głos zabrali **dr Sebastian Konrad Matyjek** (Akademia Piotrkowska) oraz **dr Paulina Kamińska** (Uniwersytet Jagielloński), przedstawiając referat „Alkohol a małoletni. Rozważania prawne na temat przestępstwa z art. 208 Kodeksu karnego”. Skoncentrowali się na problematyce spożywania alkoholu w Polsce i podkreślili, że jest on jedyną legalną substancją często prowadzącą do uzależnienia. Alkoholizm, uznawany przez Światową Organizację Zdrowia za jednostkę chorobową, może mieć skrajnie negatywne skutki zdrowotne, a nawet prowadzić do śmierci. W przypadku nieletnich obowiązuje prawna ochrona przed dostępem do alkoholu. Główna część referatu poświęcona została analizie art. 208 Kodeksu karnego, który penalizuje rozpijanie małoletnich przez osoby dorosłe. Autorzy referatu omówili wieloaspektowość tego przestępstwa, zwracając uwagę na to, że także postawa pijącego małoletniego ma znaczenie prawne, mimo iż główna odpowiedzialność spoczywa na osobie dorosłej. Podkreślili, że przestępstwo z art. 208 Kodeksu karnego nadal jest obecne w statystykach policyjnych, co wskazuje na konieczność dalszej analizy i dyskusji nad problemem rozpijania małoletnich w Polsce.

Następny referat, „Wystąpienie zeznań przesłuchiwanego małoletniego świadka w postępowaniu karnym: kryteria i wyzwania”, został przedstawiony przez **Nikołę Sośnicką** oraz **Kaję Zagajewską** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Studentki dokonały analizy wiarygodności zeznań małoletnich świadków w postępowaniu karnym oraz ukazały potencjalne trudności z tym związane, z uwzględnieniem aspektów psychologicznych oraz regulacji zawartych w Kodeksie postępowania karnego. W referacie zostały omówione modelowe konstrukcje umożliwiające identyfikację wskaźników wiarygodności wypowiedzi małoletnich świadków oraz najczęściej popełniane błędy przez organy procesowe przy ocenie prawdziwości zeznań. Na koniec zaproponowano sposoby radzenia sobie z przedstawionymi

problemami oraz zmiany, które mogłyby zwiększyć efektywność przesłuchań małoletnich świadków, co przyczyniłoby się do poprawy jakości postępowania karnego.

Panel III zakończyły studentki IV roku **Weronika Kujawa** oraz **Gabriela Czubalska** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) referatem zatytułowanym „Przesłuchanie dziecka jako ofiary i świadka przestępstwa w procesie karnym ze szczególnym uwzględnieniem osób z niepełnosprawnością”. Skoncentrowały się one na procedurze przesłuchania dzieci oraz ich prawach i obowiązkach podczas tego procesu. Szczegółowo omówiły przepisy art. 185a i 185b Kodeksu postępowania karnego, zwracając uwagę na potrzeby dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. Dzieci te wymagają zapewnienia szczególnego komfortu emocjonalnego w tak trudnych sytuacjach. Ważne, aby uświadomić osobom przeprowadzającym przesłuchania, że oprócz umiejętności prawno-procesowych konieczna jest empatia i wrażliwość na potrzeby dziecka. Techniki przesłuchiwanie powinny być dostosowane do wieku i doświadczeń emocjonalnych dziecka, a zwłaszcza dziecka o specyficznej wrażliwości psychologicznej. Tylko poprzez właściwe podejście, uwzględniające zarówno aspekty prawne, jak i emocjonalne, można zapewnić bezpieczne i skuteczne przesłuchanie dziecka, które nie pogłębi jego traumy i pozwoli na uzyskanie wartościowych zeznań.

6. Panel IV „Dziecko w postępowaniach”

W kolejnym panelu konferencji podjęto analizę pozycji dziecka jako uczestnika postępowania sądowego. Moderatorem tego panelu był **Maksymilian Sztajura** (Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie).

Pierwszy referat, pt. „Czy faktycznie dzieci i ryby głosu nie mają? Czyli o instytucji wysłuchania małoletniego w procesie cywilnym”, wygłosiła **Karolina Stolarska** (Uniwersytet Śląski w Katowicach). Przybliżyła ona słuchaczom instytucję wysłuchania małoletniego w procesie cywilnym, uwzględniając niedawne zmiany w tym zakresie w Kodeksie postępowania cywilnego i Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Wypowiedź poparła badaniami przeprowadzonymi na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości oraz podkreśliła wagę wysłuchania dziecka w toczącym się postępowaniu cywilnym.

Kolejny prelegent, **mgr Jakub Sychowiec** (Szkola Doktorska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), przybliżył temat: „Dziecko jako strona postępowania administracyjnego”. Zdaniem J. Sychowca obecna regulacja Kodeksu postępowania administracyjnego przewiduje, że stroną postępowania może być każdy podmiot mający zdolność administracyjno-prawną, co daje możliwość nałożenia na dziecko obowiązków lub przyznania mu uprawnień. Ze względu na specyfikę udziału dzieci w postępowaniu administracyjnym panelista omówił problematykę związaną ze zdolnością procesową (w jakich okolicznościach i w jakim zakresie dziecko może podejmować czynności procesowe?) oraz z przedstawicielami ustawowymi dziecka w procedurze administracyjnej (w tym zagadnienie wystąpienia przez organ administracji publicznej do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wyznaczenie

przedstawiciela dla osoby niezdolnej do czynności prawnych). Podkreślił konieczność ochrony dobra dziecka w procedurze administracyjnej.

Trzeci z kolei referat, pt. „Postępowanie w przypadku podejrzenia dokonania przez duchownego Kościoła katolickiego przestępstwa wykorzystania seksualnego osoby małoletniej”, przedstawiła **mgr Justyna Sawicka** (Szkoła Doktorska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Omówiła ona problem specjalnych procedur koniecznych do zastosowania w przypadku otrzymania przez organy kościelne informacji o prawdopodobieństwie popełnienia przez osobę duchowną przestępstwa, w którym pokrzywdzonym jest osoba poniżej 18. roku życia. Zwróciła uwagę na to, że przestępstwa seksualne stanowią szeroką grupę czynów według karnego prawa kanonicznego i nie jest konieczne do popełnienia przestępstwa to, by doszło między sprawcą a osobą pokrzywdzoną do stosunku seksualnego. Takie szerokie ujęcie przestępstw seksualnych, zdaniem prelegentki, jest wyrazem wymagań moralnych stawianych przez prawo osobom duchownym w Kościele katolickim.

„Realizacja konstytucyjnych praw dzieci i rodziców w postępowaniu w sprawach nieletnich i małoletnich do 13. roku życia” była tematem wystąpienia **mgr Magdaleny Żelazkowskiej** (Szkoła Doktorska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Podczas prelekcji dokonała ona omówienia podstawowych praw dzieci i wybranych praw rodziców, wynikających z Konstytucji RP oraz gwarancji ich ochrony, ze szczególnym uwzględnieniem realizacji w postępowaniach w sprawach nieletnich i małoletnich do 13. roku życia.

Przedostatnią prelekcję w tym panelu wygłosił **mgr Michał Szkaradek** (Szkoła Doktorska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Collège d'Europe w Natolinie). Zaprezentował on referat pt. „Pozycja biegłego psychologa i metody jego pracy w sprawach o kontakty z dzieckiem w świetle francuskiego *Code Civil* oraz polskiego Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i Kodeksu postępowania cywilnego – analiza porównawcza”. Prelegent podjął się analizy komparatystycznej roli biegłego psychologa w procesach sądowych dotyczących ustalania kontaktów z dzieckiem. Dokonał omówienia metodyki pracy biegłych przy ocenie wpływu kontaktów z rodzicami na dobrostan dziecka w obu systemach prawnych (polskim i francuskim), przy uwzględnieniu aksjologicznej ramy ochrony najlepiej pojętego interesu dziecka, wynikającej z Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20.11.1989 r. Ponadto zaprezentował zasady etyki pracy biegłego we francuskim i polskim porządku prawa cywilnego, takie jak neutralność czy dążenie do pełnej obiektywizacji wydawanej opinii – na podstawie konkretnych przypadków z praktyki sądowej obu państw.

Ostatnie wystąpienie w panelu IV, zatytułowane „Oskarżony poniżej 18. roku życia w świetle ostatnich zmian Kodeksu postępowania karnego”, zaprezentowali **Bartosz Fiłoc** i **Marcin Dziadkiewicz** (Uniwersytet Warszawski). Jako główny temat referatu uczynili oni ustawę z 14.04.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, określaną jako „ustawa o prawach dzieci w procesach karnych”. Zauważyli, że Polska jako państwo członkowskie uchwaliła odpowiednie zmiany w krajowym prawie procesowym w celu implementacji

czterech dyrektyw unijnych pochodzących z lat 2013–2016, które mają za zadanie wzmocnienie gwarancji procesowych w sprawach karnych dla oskarżonych, którzy nie ukończyli 18. roku życia. Zmiany te weszły w życie na początku bieżącego roku. Autorzy wystąpienia, ze względu na rolę nowych przepisów w zakresie kształtowania pozycji karnoprosesowej dzieci, podjęli się sformułowania wniosków *de lege lata* na podstawie przedstawionych relewantnych danych statystycznych dotyczących spraw z udziałem oskarżonych poniżej 18. roku życia w polskich sądach karnych.

7. Panel V „Współczesne problemy ochrony praw dziecka”

Ostatni, lecz nie mniej interesujący, V panel dotyczył najbardziej aktualnych problemów ochrony praw dziecka, z którymi prawnicy stykają się w XXI w. Moderatorem panelu była **Wiktoria Zwolińska** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie).

Panel otworzyła **Maria Wyszyńska-Dawgul** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), przybliżając słuchaczom temat „Prawo do prywatności dziecka a *sharenting*, postulaty *de lege ferenda*”. Prelegentka rozpoczęła od podania etymologii pojęcia „*sharenting*” jako składającego się z dwóch członów: „*share*” (dzielić/rozpowszechniać) i „*parenting*” (rodzicielstwo). Jest to zjawisko udostępniania przez rodziców zdjęć dzieci w internecie, które wraz ze wzrostem popularności mediów społecznościowych zaczęło przybierać m.in. następujące formy: *family sharenting*, *parental sharenting* czy *parent trolling*. W związku z brakiem oddzielnej regulacji prawnej właściwej temu zjawisku podstaw prawnej ochrony dzieci i ich dóbr osobistych należy upatrywać w Kodeksie cywilnym, Konwencji o prawach dziecka i ogólnym rozporządzeniu o ochronie danych. Prelegentka zwróciła uwagę na rosnącą liczbę zagrożeń związanych z niczym nieograniczonym dostępem do danych dotyczących identyfikacji dziecka i jego najbliższego otoczenia. Dzieci, które stają się ofiarami *sharentingu*, tracą prawo do bycia zapomnianym i stają się łatwym celem dla porywaczy. Natomiast ich zdjęcia mogą zostać wykorzystane do celów pornograficznych. Z socjologiczno-psychologicznego punktu widzenia dziecko, którego życie jest dokumentowane przez rodziców w przestrzeni wirtualnej, traci prywatność i możliwość tworzenia narracji o samym sobie. Należy również podkreślić, że *oversharenting* i *parent trolling* to łamanie powszechnie obowiązującego prawa. Prelegentka stanowczo postawiła postulat *de lege ferenda* dotyczący wprowadzenia regulacji prawnej, która przez wzgląd na dobro dziecka jasno wytyczy granice legalności *sharentingu*.

Jako druga wystąpiła **mgr Aleksandra Bartnicka-Dültz** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) z referatem pt. „Transplantacja *ex vivo* z udziałem małoletniego dawcy”. Transplantacja jest zabiegiem polegającym na przeniesieniu komórek, narządów lub tkanek z organizmu dawcy do organizmu biorcy. Zabieg transplantacji wiąże się z ryzykiem u obu pacjentów. Z tego względu w polskim prawie zasadą jest pełna zdolność do czynności prawnych kandydata na dawcę. Przepisy przewidują jednak możliwość uczestnictwa w takiej procedurze medycznej

osoby niespełniającej powyższego kryterium z uwagi na wiek. Kwestia dopuszczalności transplantacji *ex vivo* od dawcy małoletniego została rozstrzygnięta w ustawie z 1.07.2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów. Ustawodawca ujmuje ją w ramy sytuacji wyjątkowej, której właściwość stanowi bezpośrednio niebezpieczeństwo utraty życia przyszłego biorcy. Powyższą okoliczność doprecyzowuje szereg innych przesłanek, które muszą zostać spełnione kumulatywnie, aby możliwe było pobranie materiałów od małoletniego dawcy, w tym np. brak innych możliwości uratowania życia czy ograniczenie przedmiotu przeszczepu do szpiku kostnego lub komórek krwiotwórczych krwi obwodowej. W środowisku naukowym zaznacza się, że ustawodawca powinien rozszerzyć wskazany katalog. Na koniec prelegentka przedstawiła warunki uzyskiwania pozwolenia na transplantację u małoletniego, a także procedurę wysłuchania.

Następny referat, pt. „Zakaz fizycznego karania dziecka w orzecznictwie strasburskim”, wygłosił **mgr Łukasz Sitkowski** (Szkoła Doktorska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Rozpoczął on od przedstawienia kluczowych dla analizowanego tematu przepisów zawartych w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4.11.1950 r. (dalej EKPC), która mówi o prawie do życia (art. 2), określa zakaz tortur oraz poniżającego i niehumanitarnego traktowania i karania (art. 3), zakaz niewolnictwa (art. 4) oraz ogólny zakaz dyskryminacji (Protokół nr 12). Zwrócił uwagę, że już w 1985 r. Komitet Ministrów Rady Europy przyjął Rekomendację nr 4, która jasno potępiła wszystkie formy kar fizycznych oraz zachęcała państwa członkowskie do wprowadzenia zmian legislacyjnych w tym zakresie. Zagadnienie to było przedmiotem kolejnych Rekomendacji. Prelegent przeanalizował orzecznictwo strasburskie – Europejskiej Komisji Praw Człowieka i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej ETPC) – dotyczące ochrony przed przemocą domową w zakresie zakazu stosowania kar cielesnych wobec dziecka, dzieląc je na dwie płaszczyzny badawcze: dotyczącą art. 8 oraz art. 2 i 3 EKPC. Wskazał, że w pierwszej sferze ETPC dopuścił stosowanie przez państwo środków ingerujących w życie rodzinne, jeśli celem ich jest ochrona sfery fizycznej i seksualnej dzieci. Natomiast w przypadku art. 2 i 3 EKPC orzecznictwo strasburskie wyraźnie tworzy obowiązek państwa do podejmowania akcji prewencyjnych i efektywnego prowadzenia postępowań w sprawie przypadków złego traktowania w sferze rodzinnej i skazania sprawców.

Kolejnym prelegentem był **dr Patryk Gutierrez** (Okręgowa Izba Radców Prawnych we Wrocławiu), który przedstawił temat „Ochrona praw dziecka w świetle ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa”. W 2022 r. miliony osób opuściło terytorium Ukrainy. Część z nich zdecydowała się udać do Polski w celu pozostania w niej. Wśród wspomnianych milionów osób, które w 2022 r. opuściły terytorium Ukrainy, były również dzieci. Prelegent, powołując się na przepisy ustawy wskazanej w tytule referatu, przedstawił sytuację prawną dzieci, których rodzice lub opiekunowie prawni mogą starać się o legalizację pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto podzielił się swoim doświadczeniem w prowadzeniu spraw dotyczących legalizacji pobytu. Poinformował, że w praktyce

sytuacja tych dzieci jest stosunkowo dobra, ponieważ najczęściej kwestię skutecznej weryfikacji legalności pobytu zapewnia nadanie dziecku numeru PESEL. Dzięki temu dziecko ma prawo do ochrony swoich praw na terytorium RP i zapewniony dostęp do podstawowych instytucji. Na koniec prelegent skonstrastował przepisy polskiej ustawy z art. 20 i 25 Konwencji o prawach dziecka i stwierdził, że polska regulacja wypełnia zadania nałożone na sygnatariuszy Konwencji.

Następnie **Paulina Czarnynoga** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) zaprezentowała referat pt. „Praktyczne aspekty procedury udzielania ochrony międzynarodowej dzieciom”. Na wstępie zwróciła uwagę, że dzieci na całym świecie narażone są na przemoc, niedostatek, dyskryminację oraz inne formy krzywdzenia. W takich sytuacjach konieczne jest natychmiastowe podjęcie działań mających na celu zapewnienie im wsparcia. Prelegentka przedstawiła procedurę udzielania dzieciom ochrony międzynarodowej, w tym poszczególne jej etapy: diagnozę sytuacji dziecka, podejmowanie działań interwencyjnych, zapewnienie mu odpowiedniej opieki oraz ewentualne umieszczenie dziecka pod opieką instytucji odpowiedzialnej za ochronę jego praw. Omawiając wspólny europejski system azylowy, wspomniała o nadawaniu statusu uchodźcy, który w polskim systemie prawnym został zdefiniowany w art. 13 ustawy z 13.06.2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Przedstawiając bliżej tę instytucję prawną, zwróciła uwagę na nietypowe rozwiązanie w postaci przeprowadzania badań mających na celu ustalenie wieku dziecka w przypadku, gdy występuje brak dokumentów go potwierdzających, a państwo przyjmujące ma prawo sądzić, że osoba jest pełnoletnia. Prelegentka zasygnalizowała wady procedury udzielania azylu nieletnim w postaci zbyt długiego czasu trwania oraz konieczności wyrażenia zgody przez opiekuna, której brak może skutecznie pozbawić małoletniego ochrony.

Na zakończenie referat wygłosiła **mgr Angelika Maruszewska** (Prokuratura Regionalna w Warszawie), poruszając temat „Przyjazny pokój przesłuchań – czyli przesłuchanie dziecka w polskiej procedurze karnej”. W postępowaniu karnym dziecko może występować w trzech rolach procesowych: jako świadek czynu zabronionego, jako pokrzywdzony czynem zabronionym oraz jako sprawca bądź współsprawca czynu zabronionego. Wymogi dotyczące przesłuchania małoletnich świadków zgodnie z art. 185a i 185b Kodeksu postępowania karnego wskazują, że przesłuchanie małoletnich świadków i ofiar przestępstw musi być przeprowadzone zgodnie z systemem prawnym w sposób pozwalający na uzyskanie wartościowego materiału dowodowego, a także odpowiadający możliwościom rozwojowym przesłuchiwanego dziecka, gwarantujący ochronę praw dziecka, z nastawieniem na unikanie jego wtórnej traumatyzacji, wynikającej z udziału w procedurach prawnych, przy właściwym wykorzystaniu możliwości lokalowych i technicznych przyjaznego pokoju przesłuchań dzieci, jak również z dbałością o wyeliminowanie okoliczności, które mogą skutkować powtórny przesłuchaniem dziecka. Prelegentka po przedstawieniu przepisów dotyczących przesłuchiwanie małoletnich zaprezentowała sposób działania tzw. niebieskiego pokoju przesłuchań – sposobów jego urządzenia i wykorzystywania w praktyce. Omówione

zostały również negatywne przesłanki przesłuchania nieletniego ze względu na wiek dziecka czy diagnozowane w psychologii fazy rozwoju dziecka. Całość prezentacji opatrzona została zdjęciami poglądowymi.

8. Podsumowanie

Konferencja po raz kolejny umożliwiła uczestnikom wymianę poglądów na temat procesowej roli dziecka, co ma niezwykle doniosłe znaczenie w realiach zmian prawnych, które zachodzą w polskim systemie i dotyczą w szczególności dzieci. Organizatorzy podziękowali wszystkim partnerom oraz patronom wydarzenia, a także prelegentom i uczestnikom. Wyrazili chęć kontynuowania współpracy, dążąc do rozwijania debaty naukowej dotyczącej statusu prawnego dziecka. Jednocześnie zaprosili do udziału w następnej edycji konferencji, która stała się już tradycyjnym wydarzeniem na Wydziale Prawa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.